

PERÚ

Ministerio de Cultura

Dirección
Desconcentrada de Cultura
de Cusco

SUB DIRECCIÓN DESCONCENTRADA DE PATRIMONIO CULTURAL Y DEFENSA DEL PATRIMONIO CULTURAL
ÁREA FUNCIONAL DE MUSEOS

Exposición Fotográfica

Inkaka

*wasipi
ghipakusga*

Museo Histórico Regional de Cusco
Casa del Inka Garcilaso de la Vega

Qhawarichikuy

Qusqu Dirección Desconcentrada de Cultura, Sub Dirección Desconcentrada de Patrimonio Cultural y Defensa del Patrimonio Culturalwan, Área Funcional de Museos nisqawan iman "INKAQA WASIPIN QHIPAKUN" fotukuna qhawarichikuytaqa haywarimusunkichis.

Kay qhawarichikuypiqa Qusqu llaqtaq chawpi llaqta pa hatun kaynin tukuy yuyayninkuna huñunakun. Museo Histórico Regional del Cusco wasi qhawanankupaq kamachisqa sapanka runakunaq yuyaychakusqanmanhina hurqusqanku. Cámara fotográfica wan hurqusqa siq ikuna kay corona virus unquy rikhurimuqtin lliw runakunaq wasinkumanta mana llusqispalla tiyasqanku pachakunapi.

COVID-19 unquy pandemiaqa llaqtapi kawsayninchista hukhinaman tikrarqapun. yachasqaña kasqanchis achka runakunaq purinan killlukunata chusaqman tukurqachispa, kunantaqmi kay siq ichasqakunan llaqtanchispa hukhina kasqanta qhawarichiwanchis, kunanpacha imayna kasqanta qhawarinanchispaq haywariwaspanchis.

Íncito Mestizo Inka Garcilaso de la Vegaq qillqasqankunawan tuparichispa, kay fotukunaqa chusayman pusariwasunchis wakinkunata riqsisqanchistaña hukkunatataq mana riqsisqankutaraq.

INKAQA WASIPI QHIPAKUSQA

Museo Histórico Regional Inka Garcilaso de la Vegaq wasinqa, kunanqa llamk'an manan llapa kawsaykuna riqsichiyllapichu llamk'an, pandemia pachakunapi hamutasqa yuyaykunamanta rimanakuykunata paqarichiyku, kay sinchi ñak'ariy pachakunapi, chaykunawan Museoq punkunta wisq'anayku kaspá ukhullaman qhawanayku karqan, yuyaychakuy, kkillan kaypi yuyaychakuy: llapa kawsaykunamant, lliw runakunaq huk sunqulla sumaq kawsay tariykunku Inka Garcilasoq taripay atiy nin llullakuykuna atipay nin.

Museokunaq tiqsimuyuntinpi raymichakuynin p'unchawninpa 2020 watapi qillqa llusqsimunanpaqqa Museokunaq kkillan lliwpaq kawsay kanan yuyaypi: tukuy runakunaq kawsaynin yupaychasqa kaqlla qhawarisqa. Chayhinata kawsaspa sumaq sunquman chayanapaq, chayrayku Inka Garcilasoq wasinmantapacha chay ukhupi willakuyta llamk'aqkunaq, chay wasiq allin qhawarisqa kananpaq, munay quri qullqi hina achalankunaq qhawarisqa kananpaq yanapakuqkuna, Museo Histórico Regionalpa Patrimonio Culturalnin.

Waqaychaqkuna, allin waqaychasqa kayninta qhawarispá llamk'aqkuna, paykuna kikinku llamk'asqanku qhawachiqkuna, pachapi puriqkuna hina yachayninkuta willariwanchis, manan ruwasq'allankumantachu willakuyta yachanku, foto hurquna cámaraq ñawinpa ukhunta, wasiyuqpa ruwayninpa yuyayninpi, Inka Garcilasoq, paykunan pachata kicharinku, chuchu pirqakunamantapacha ancha munasqa willakuykuna waqaychaq, manaraq español runakuna chayamushaqtin qaqá sayaq muhinitinmanta pacha manchay hinaraq wasiq uyanmantapacha, Inkaq ñawpa wasin, waqaychanraqmi, musquykunata, mana aypay atiy taripaykunata, ñak'ariykuna qati q'atilla phuturin pachaq puririy ninpi.

INKAQA KUNANQA WASIPI QHIPAKUN mana rikuy atiy ancha munay kaqkunata tupachispa fotokuna hurqusqayku chiqaqpuni rikukunanpaq llamk'arqayku, ñawpa kaqkunata, kikin chiqaq sut'i kaqkunata, musquypi yuyayllapi kaqkunata, mana willakunapaq hina manchakuypaq hinaraq ruwasqakunata taqrukuq yuyaychakusqata qatirin.

Fueron largas y estremecedoras noche de silencio infinito y vigilia Mana tukurikuy atiq munay wiñaypaq chinlla mana puñuriyniyuq tutakunan karqan, ñawpa kullukunaq wayraq waqtayninwan k'ar, kbryaynin, manchakuna tutapi mana iñinapaq hinaraq ruwaykuna rikhuriq, illarimuypa k'anchayninta suyaspa, mana hayk'apas mana Qusqu runakunayuq Qusqu llaqtata qhawarispas, chaykunan kay fotokuna llapaykuq, kay unay pacha pandemiaq puririsqanpi sapanka wasi qhawaq llamk'aykunaq ruwasqankuta churakamunayta atinaykupaq

Kawsaymanta willakuy, llamk'anayku ukhupi kawsaymanta willakuy llut'asqaykuqa unay pachapi mana tukurikuy musquypi qhawaspas hurqusqayku, yuyaymanta hurqusqa pachapi hapisqa t'ukchaypi qhawarichikun

Área funcional de Museos

“Chaynillanta kuska p'unchaw purispaqa, huk hatun ayllu qatin, Rimaqpampa sutiyanku: rimana plaza nikun, chaypin wakin kamachikuykunata willakuqku, kamachikuqpa suyuntinpaq ruwasqan”.

Inka Garcilaso de la Vega. Comentarios Reales de los Inkas. Cap. VIII, Lib. VII

LIMACPAMPA GRANDE

Jhon Jiménez Condori
«Fotografía»

CALLE SANTA CATALINA

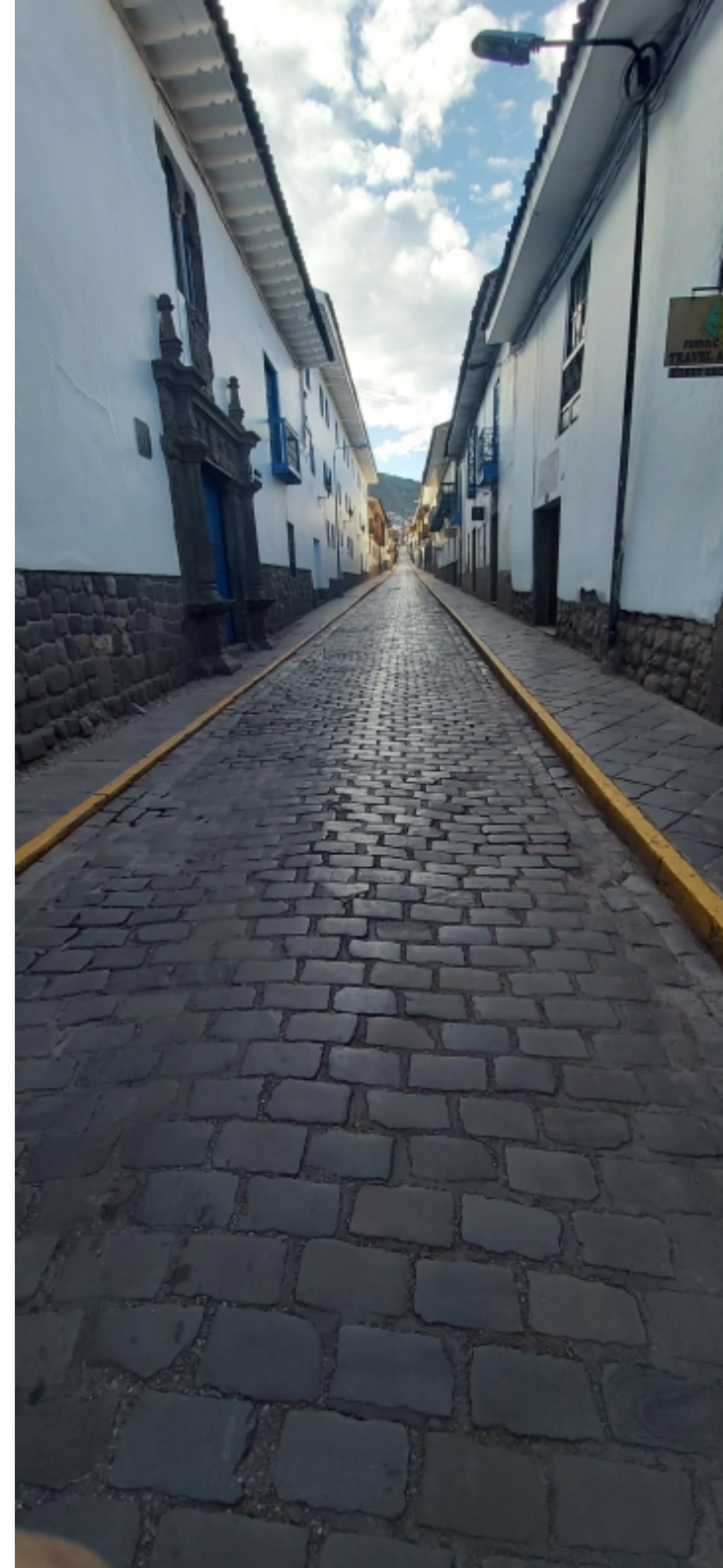
Jhon Jiménez Condori
«Fotografía»

CALLE SAN AGUSTÍN

Jhon Jiménez Condori
«Fotografía»

“Aswan Ilaqta ukhupiqá huk k'ikllu kan,
kunanqa San Agustín sutiyaşqa, kasqan
ch'usaq hananmanta urinman riq ñan,
Ñawpaq Manqu Qhapaq Inkaq wasinmanta
uraykamuspaqa chay ñanllanta
Rimaqpampakama”.

Inka Garcilaso de la Vega.
Comentarios Reales de los Inkas
Cap. IX, Lib. VII

CALLE MARURI

Jhon Jiménez Condori

«Fotografía»

Chaykunaq ñawpanpiqa, chawpi p'unchaw, Antonio Altamiranoq wasinkuna karqan, kay suyuman ñawpaq chayamuq, Francisco de Fríaspa, Sebastián de Cazallaq ima, kinrayninkunapi, qhipankunapi kaq wasikuna ima; chay aylluq sutin Puka Marka karqan; Pukayasqa ayllu nikun. Tupaq Inka Yupankiq Apu kamachikuqpa wasinkuna karqan.

Inka Garcilaso de la Vega.
Comentarios Reales de los Inkas
Cap. IX, Lib. VII

CALLE AREQUIPA

Jhon Jiménez Condori

«Fotografía»

“Chhaynan haqay llaqtaq hukninqaq ayllun Akllawasi sutiyasqa karqan: akllasqakunaq wasin; chay aylluqa kashan Kuraq Plazamanta llusqina iskaynin k'ikllukunaq chawpinpi tarikun, Santo Domingo conventumantaq rin [...]. Haqay llaqtamanta llusqimuqtiyqa, waranqa pichqa pachak suqta chunka watapi, kay k'iklluqa qhatuqkunaq qhatunan k'ikllun karqan”.

Inka Garcilaso de la Vega.
Comentarios Reales de los Inkas
Cap. I, Lib. IV

VISTA A LA CATEDRAL

Edwar Yeinson Quispe Meza

«Fotografía»

“Ñuqaqa ichhuwan qatasqata riqsirqani, chaymantaqa tihawan qataqta rikurqani. Kuraq iglesiaq hananpi, chawpi k'ikllupi, achka wasikunan hatun muyu punkuyuq kuraq plasaman llusqin; oficialkunapaq qhatukunan karqan”.

Inka Garcilaso de la Vega. Comentarios Reales de los Inkas. Cap. IX, Lib. VII

“Chayqa manan aspuwanqa kaqchu, is kaynin plasakunaq pirqankunalla Kusipatawan hawqaypatawan ima, achka kuti willakusqanchis”.

Inka Garcilaso de la Vega. Historia General del Perú. Cap. II, Lib. I

ARQUERÍA ANTIGUO HOTEL CUSCO

Daniel Estombelo Taco
«Fotografía»

“Kasqan ch'usayllata qatista hananmanta urinman, chaymanqa Kusipata plasa qatin, kunanqa Nuestra Señora de las Mercedes sutiyanqu; chaypin indiokunawan indiokunawan kachkanku [...] ñuqa kachkaqtiy qhatuqku [...] iskay chunka wata qhipata; qhatu hina, qhatuna hina karqan, indiokunaqa qhatu nispa sutiyaqku”.

Inka Garcilaso de la Vega. Comentarios Reales. Cap. XI, Lib. VII

PLAZA KUSIPATA

Jhon Jiménez Condori

«Fotografía»

"[...] Iliwpa rimasqakupin uyarirqani, taytaypa wasinpiqa watantin rimaqku, [...] rimanaqku; yaqa llapan rimayninkupiqa llaqtakuna tarisqankumanta rimaqku. Chaymantapas achka indiokunata rimaqta uyarirqani, mamayman watukuq hamuspankuqa uyarisqankuta willaqqu, aswantaqa Atawallpawan ruwasqankuta wañuspa tukukunankama".

Inka Garcilaso de la Vega. Historia General del Perú. Cap. XVIII, Lib. II

CASA DEL INKA GARCILASO DE LA VEGA Portada

Luis Aguilar Tito
«Fotografía»

CALLE GARCILASO

Mario García Gamarra

«Fotografía»

“Taytappa wasinkunawan tupaqqa Vasco de Guevaraq wasinmi karqan, kay Ilaqtaman qhipataña chayamuq, chaymantaqa Coya Doña Beatrizpa karqan, Wayna Qhapaqpa ususin. Chawpi p'unchawpiqa Antonio Quiñonespa karqan, chaypas Nuestra Señora plasaman llusiq, chawpi k'iklluman”.

Inka Garcilaso de la Vega.
Comentarios Reales de los Inkas
Cap. IX, Lib. VII

ARQUERÍA ANTIGUO HOTEL CUSCO
Y VISTA A LA CALLE DEL MEDIO

Mario García Gamarra
«Fotografía»

“Paymantapuni rimanata munakuqtin, chay wiraquchakuna sumaq sunqu runa kasqanmanta niqku, yaqa llapanku sapankanku willakuqku paykunawan allin runa sumaq sunqu kasqanta [...] Taytaya wasinpi uyarirqani, ima, ninqankuman hina, chaymanta allinta rimaqku, kusikuq, samariq hina rimaqku [...]”

Inka Garcilaso de la Vega. Historia General del Perú. Cap. XVI, Lib. II

CASA DEL INKA GARCILASO DE LA VEGA
Interior

Edwar Yeinson Quispe Meza
«Fotografía»

“Haqay purina k'iklluchamantapas llaqta k'uchukunamantapas ñawch'i hina rit'iyuq urqu, hatunkankaray, ima, iskay chaymanta chunka pichqayuq legua kasper, chawpinpitaq huk rit'iyuq urqu, haqay pataqa karu patapipuni kachkan; manan qaqakunapas nitaq q'asakunapas rikukunchu, mana chanin rit'illa rikukun, mana hayk'aqpas tukukuq. Willkanuta sutiyasqa [...]”

Inka Garcilaso de la Vega. Comentarios Reales de los Inkas. Cap. IX, Lib. VII

CASA DEL INKA GARCILASO DE LA VEGA
Corredor externo

Edwar Yeinson Quispe Meza

«Fotografía»

"[...] waranqa pichqa pachak tawa chunka qanchisniyuq manaraqmi Qusqupiqa trigo t'anta karqanraqchu [...] yuyarinin chay pacha haqay llaqtaq Obispon, Don Fray Juan Solano, dominico, Antequeramanta, Huarina maqanakuyanta ayqikuspa hamusqa, taytappa wasinpin qurpachakurqan, huk puriq masinkunawan chunka tawayuqchus ichari chunka pichqayuqchus karqanku, mamaytaqmi sara t'antata quykurqan [...]"

Inka Garcilaso de la Vega. Comentarios Reales de los Inkas. Cap. XXIV, Lib. IX

CASA DEL INKA GARCILASO DE LA VEGA
Patio central

Juan Cabrera Maldonado
«Fotografía»

CASA DEL INKA GARCILASO DE LA VEGA
Pasadizo del segundo nivel

Juan Cabrera Maldonado

«Fotografía»

“Qusqupi taytaypa wasinpi kay suyu Ilaqtayuq indiata riqsirqani, paymi hunt'asqatapuni willakurqan. Wankawillkakuna, warmi qhari, ninrinkuta t'uqukuqku chayman quri qullqi achalawan warkukunankupaq”.

Inka Garcilaso de la Vega. Comentarios Reales de los Inkas. Cap. III, Lib. IXI

CASA DEL INKA GARCILASO DE LA VEGA
Patio central

Juan Cabrera Maldonado

«Fotografía»

“Alonso de Mesaq chawpi p'unchaw wasikunaqa, chawpi k'ikllu, Garcilaso de la Vegaq wasinmi karqan, wiraquchay, wasiq hatun punkun patapi wask'a k'iktulla tiyana karqan, chaymanmi llaqta wiraquchakunaqa sortija raymi, turus, haqay plazapi ruwakuq cañas pukllaykuna qhawaq riqku [...]”.

Inka Garcilaso de la Vega. Comentarios Reales de los Inkas. Cap. XI, Lib. VII

CASA DEL INKA GARCILASO DE LA VEGA

Juan Cabrera Maldonado

«Fotografía»

PERÚ

Ministerio de Cultura

Dirección
Desconcentrada de Cultura
de Cusco

www.culturacusco.gob.pe